

»Kohusta hämmentynyt ja matkakokemuksensa aikakauslehdistölle myynyt K.»

Liäksi kuormitetuista partisiippiattribuuteista

Partisiippiattribuutti kuuluu suomen kielen tiiviisiin ilmaisutyyppiin, joihin voidaan sisällyttää paljon asiaa ja jotka siksi ovat usein käytännöllisiä. Sellainen tiivis sanonta kuin *paljon maailmaa nähnyt mies* mainitaan usein kielemme erikoisuutena.

Ilmaisun tiivisyys, runsaan informaation sisällyttäminen lyhyeen ilmaukseen on kuitenkin asia, jonka tavoittelussa ei tule mennä liian pitkälle. Etenkin sanomalehtikielessä on nykyään tavallista, että attribuutteihin ehdetaan sellainen tietomäärä, joka uutuutensa tai tärkeytensä tai ehkä vain runsautensa vuoksi vaatisi oman lauseen, tavallisimmin relatiivilauseen. Asiaa on Virittäjässä jo aiemmin käsitellyt Terho Itkonen (1974 s. 215—217, 1978 s. 200—202), mutta sitä kannattaa varmaan pitää puheenaiheena edelleen. Tarkastelen ilmiötä muutaman olevasta »toisinajattelevasta» esimerkkin valossa.

(1) »”Länsi heikkenee samalla kun itä voimistuu”, neljä vuotta sitten länteen karkotettu toisinajatteleva [nim. Solženitsyn, joka on juuri mainittu] sanoi Yhdysvalloissa Harvardin yliopistossa pitämässään puheessa.» Kun puheena olevasta »toisinajattelevasta» halutaan muun ohessa kertoa, että hänet on karkotettu länteen ja että tämä on tapahtunut neljä vuotta sitten, niin siinä on

niin paljon tietoa, että tuntuisi luontevammalta käyttää attribuutin asemesta relatiivilauseita, esim. näin: - - *sanoi tämä toisinajatteleva, joka neljä vuotta sitten karkotettiin länteen, Yhdysvalloissa H:n yliopistossa pitämässään puheessa.*

(2) »Kaksi miestä on tunnustanut räjäyttäneensä - - rakennuksen, kertoi Tukholman poliisi. *Vangituksi julistetut miehet* eivät ole kertoneet mitään vaikutinta teolleen.» Se, että miehet on julistettu vangituiksi, on asian kannalta olennainen uusi tieto, mutta attribuutti antaa pikemminkin sen vaikutelman, että asia on ennestään tiedossa. Tähänkin sopisi relatiivilause: *Miehet, jotka nyt on julistettu vangituiksi, eivät - -.*

(3) »Toimittajien enemmiltä uteluista kohusta hämmentynyt ja matkakokemuksensa aikakauslehdistölle myynyt Koskimies vapautui tullin oven sulkeuduttua nopeasti ja tiukasti hänen takanaan.» Ilmaus *kohusta hämmentynyt* on attribuuttinakin luonteva, mutta toinen partisiippiattribuutti määritteineen sisältää niin seikkaperäistä tietoa, että se vaatisi lauseen muotoa. Virkkeessä on muutakin vikaa: rinnastus *hämmentynyt - myynyt* on luonnoton ja sanajärjestys sekoittava. Korjausehdotus: *Kohusta hämmentynyt K., joka on myynyt matkakokemuksensa aikakauslehdistölle, vapautui toimittajien enemmistä uteluista, kun tullin ovi sulkeutui nopeasti ja tiukasti hänen takanaan.*

(4) »Kotimaahan lauantaina 2. huhtikuuta palaava pääministeri Sorsa tapaa Sambianvierailunsa aikana myös eteläisen Afrikan vapautusliikkeiden edustajia.» Tämän lauseen luonnottomuutta lisää se, että asiat kerrotaan päinvastaisessa järjestyksessä

Kielemme käytäntö

kuin ne tapahtuvat. Uutinen oli lehdessä ennen pääministerin matkalle lähtöä. Attribuuttiin sijoitettu tieto voitaisiin ilmoittaa omalla päälausellaan, jolloin asiat saataisiin luonnolliseen järjestykseen: *Pääministeri S. tapaa Sambian-vierailunsa aikana myös - - edustajia. Kotimaahan hän palaa lauantaina 2. huhtikuuta.*

(5) »*Suhteensa vasemmistopuolueiden johtajiin lähes katkaissut Väyrynen kirjoittaa, että - -.*» Tässä olisi luontevampaa käyttää sivulausetta, esim. konsessiivista, joka sisälön puolesta sopisi hyvin: *Vaikka V. itse on lähes täysin katkaissut suhteensa vasemmistopuolueiden johtajiin, niin hän kirjoittaa - -.*

Edellä sanotusta huolimatta partisiippiattribuutti on usein käyttökelpoinen ja näppärä ilmaisukeino. On vain huolehdittava siitä, ettei sitä kuormiteta liian suurella tai tärkeällä eikä uutisarvoltaan huomattavalla tietojen määrällä. Myös attribuutin ja sen pääsanana asema lauseessa vaikuttaa asiaan.

On syytä lopuksi muistuttaa siitä, että puhuttu kieli vetää partisiippiattribuutin käytölle vielä ahtaammat rajat kuin kirjoitettu kieli. Erästä tuoreesta kotimaisesta elokuvasta jäi mieleeni seuraava vuorosana (sitaatti on muistinvarainen ja saattaa olla epätarkka):

(6) »*Saksasta täällä käymässä oleva kenraali T. haluaa keskustella kanssani tekeillä olevasta kirjastani.*» Kirjoitetussa kielessä — esim. kirjeessä — tämä ehkä menettelisi. Elokuvassa sen lausuu nuorehko upseeri toverilleen arkisessa keskustelussa. Tällaisessa tilanteessa se särähtää pahasti — eihän kukaan arkioloissa puhu näin. Luonteva repliikki voisi olla vaikkapa tällainen: *Kenraali T. on Saksasta täällä käymässä, ja hän haluaa keskustella kanssani tekeillä olevasta kirjastani.*

En ole tullut keränneeksi suurta esimerkkiaineistoa, mutta käsitykseni mukaan edellä mainittujen tapaiset liiaksi kuormitetut partisiippiattribuutit ovat etenkin sanomalehtikielessä nykyään siksi yleisiä, että kielenhuollon on syytä kiinnittää niihin jatkuvasti huomiota.

Osmo Ikola